

Silling István

**ÖSSZEHASONLÍTÓ KUTATÁS
A MAGYAR ÉS A
SZERBHORVÁT
IGEVONZATOK KÖRÉBŐL**

BEVEZETŐ

A Vajdaság heterogén nemzeti és nyelvi közösség Jugoszláviában. Szocialista öngazgatású rendszerünk törvényesen hirdeti a nemzetek, illetve nemzetiségek, valamint azok nyelvének egyenrangúságát, az anyanyelv használatára való jogot. Polgáraink, természetesen, élnek is e jogukkal s ezért hallani olyan sokféle beszédet nagyobb városainkban, tájékoztató szerveinkben. A más-más nyelvű emberek egymás mellett élése oda vezet, hogy megtanuljuk egymás nyelvét, s így jobban tudjuk megérteni, támogatni honfitársainkat. Mindez pozitív jelensége társadalmunknak.

Am. ha csak az egyes nyelv használatának tisztaságát vizsgáljuk, megállapíthatjuk, hogy az egymás mellett élő s kölcsönösen használt nyelvek hatnak egymásra. E hatás eredménye a nyelvi interferencia, amely nem más, mint az egyik nyelv szabályainak alkalmazása a másik nyelvben.

E problémakör tudományos kivizsgálásával az újvidéki Bölcsészettudományi Kar Magyar Nyelv, Irodalom és Hungarológiai Kutatások Intézetének szakemberei is foglalkoznak, akik az intézet Nyelvészeti Füzeteiben publikálják kutatási eredményeiket. Az V. füzetben Mikes Melánia és Junger Ferenc a magyar és szerbhorvát nyelv igevonzatainak kérdését taglalja.*

Az említett tanulmány alapján vizsgáltuk meg mi is az itt fennálló interferenciaális eseteket egy 76 tagú tanulócsoporton, amely a magyar és szerbhorvát nyelv vonzásterületében él. Tanulóink mind az apatini Egységes Középiskola magyar tagozatainak diákjai, azonban közülük csak 20 tanuló apatini. Ők egy főleg szerbhorvátul beszélő közösségből valók, ahol az emberek közötti érintkezés leginkább szerbhorvát nyelven történik. Többi adatközlőink homogén magyar közösségből valók, 31 Kupusznáról (Bácskertes), 25 Szilágyiról, ahol csak a rádió, televízió, sajtó hozza közelebb a szerbhorvát nyelvet. A megkérdezett tanulók

* Mikes Melánia—Junger Ferenc: Az igevonzatok, Szerbhorvát—magyar kontrasztív nyelvtan, 5. sz., Újvidék, 1979.

közül csak 7 származik magyar—szerb vagy horvát vegyes házasságból, 69-nek pedig mindkét szülője magyar nemzetiségű.

Nyelvi vizsgálódásunkat az igevonzatok köréből az említett intézet szakemberei által kidolgozott teszt segítségével végeztük. Megvizsgáltuk a két nyelv egymásra hatását mind szerbhorvát, mind magyar nyelvű teszten is.

A megkérdezett 76 tanulót, akinek az anyanyelve kivétel nélkül a magyar nyelv, aszerint, hogy mikor kezdte beszélni a környezet nyelvét, vagyis a szerbhorvátot, két csoportba osztottuk:

A — akik 5 éves korukig már beszéltek szerbhorvátul,

B — akik csak 5 éves koruk után kezdték megismerni a szerbhorvát nyelvet.

Az A csoportba 18, a B csoportba 58 tanuló került.

Megvizsgáltuk azt is, hogy ki kinek a társaságában használja a magyar, illetve a szerbhorvát nyelvet, és hogy milyen mértékben van kitéve a hozzá mindkét nyelven eljutható információknak, s hogy azok befogadása melyik nyelv esetében a gyakoribb. E szerint a következőképpen csoportosítottunk:

- a családban mindenkivel magyarul és szerbhorvátul beszélnek,
- a család egyes tagjaival magyarul, másokkal szerbhorvátul beszélnek,
- a család minden tagjával magyarul, szerbhorvátul pedig csak egyes tagokkal beszélnek,
- a család minden tagjával csak magyarul beszélnek.

A családban szerbhorvátul is beszélők létszáma 9, míg a csak magyarul beszélő családokból valóké 67.

Szemponként alkalmaztuk az információszerzés nyelvét is. Így azt vizsgáltuk, hogy milyen nyelven olvasnak újságot, milyen nyelvű rádióadást hallgatnak, illetve milyen nyelvű televízióműsort néznek (tesztünk e téren bővebb az újvidéki szerzők tesztjénél). Kialakított csoportjaink abban tértek el egymástól, hogy az elsőbe tartozók információikat mindkét nyelven kapják, a másodikba tartozó tanulók több információt kapnak magyar, mint szerbhorvát nyelven, míg a harmadik csoport diákjai több információt szereznek szerbhorvát, mint magyar nyelven.

Az összegezésből az következett, hogy a szerbhorvátul korábban megtanult tanulók közül legtöbb az olyan, aki a családban csak magyarul beszél, információit pedig mindkét nyelven szerzi (11 tanuló). Ez az A2 csoport.

A másik csoportból pedig azok létszáma a legmagasabb, akik a családban mindenkivel csak magyarul beszélnek, de információszerzésük nyelve magyar is, szerbhorvát is (29 tanuló), valamint ugyanebből a B csoportból azok is igen népes egységet képeznek, akik információikat inkább magyar nyelven kapják (23 tanuló).

Tehát mi e három csoporttal foglalkozunk majd a továbbiakban, de mivel a két B csoport között elenyésző a különbség, ezért egységesen B2 csoportról beszélünk majd.

Az A2 csoport 11 tanulója közül mind magyar nemzetiségű szülők gyermeke s csupán egy szilágyi, a többi 10 pedig apatini, akinek valójában két anyanyelve van, vagyis mindkét nyelvet egyforma jól beszélik, s java részük már egészen kicsi korában elsajátította a szerbhorvát nyelvet. Életkoruk 15—16 év.

A másik, vagyis az egységes B2 csoport 52 tanulója közül 50 homogenen nyelvi közösségből való (28 Kupuszináról, 22 Szilágyiról), ahol csupán magyar nyelven érintkeznek az emberek, míg Apatinból csak 2 tanuló tartozik ide. A vegyesházasságból származók száma itt sem nagy, csupán 3, s így ez nem sokat billent az eredmény mérlegén. Ezek a tanulók is 15—16 évesek, s közülük 82,72% 5—7 éves korában kezdte elsajátítani a szerbhorvát nyelvet, míg 7 éves kora után 17,28%.

Dolgozatunkból a teljes nyelvtani problémafelvetést kihagyjuk, ugyanis egészében a Nyelvészeti Füzetek V. számának anyagára támaszkodunk. Saját eredményeinket összevetjük az említett tanulmány eredményeivel, méghozzá a mi A2 csoportunkat az V. füzet A, illetve a mi B2 csoportunkat a füzet B csoportjáéval, s az eltérést a saját adataink mellett zárójelben közöljük, mínusz (—) előjellel a minálunk alacsonyabb, plusz (+) előjellel a minálunk magasabb százalékot.

A TESZT EREDMÉNYEI

1. feladatcsoport

E csoportban olyan példák szerepeltek, amelyekben az adott igének mindkét nyelvben határozói vonzata van, de a vonzatok a két nyelv vonatkozásában szerkezetileg különböznek.

Az 1.1. példában a *szembenéz* ige és az *állapot* névszó a következőképpen aktualizálódik:

<i>m</i>	<i>szh</i>
szembenéz állapotával	suočiti se sa svojim stanjem pogledati u oči svome stanju

A tanulók a magyar feladatlapokon két, a szerbhorvát feladatlapokon három variáns közül választhattak:

- (a) *Szüntelenül kábítja magát, hogy ne kelljen szembenéznie való állapotának.
- (b) Szüntelenül kábítja magát, hogy ne kelljen szembenézni való állapotával.
- (a) Nепрекидно се опияо да не би морао погледати у очи своје стварном станју.
- (b) Nепрекидно се опияо да се не би морао suočiti sa svojim stvarnim stanjem.
- (c) *Nепрекидно се опияо да не би морао погледати у очи са својим стварним станјем.

A magyar nyelvű feladatlap eredménye variánsok szerint:

(a)

A2 csoport	0%	(-2,97%)
B2 csoport	1,92%	(-5,77%)

(b)

A2 csoport	100,00%	(+2,97%)
B2 csoport	97,92%	(+7,54%)

A szerbhorvát nyelvű feladatlap eredménye variánsok szerint:

(a)

A2 csoport	36,36%	(-2,59%)
B2 csoport	42,24%	(+18,33%)

(b)

A2 csoport	100,00%	(+17,90%)
B2 csoport	42,24%	(-22,97%)

(c)

A2 csoport	18,18%	(+5,55%)
B2 csoport	42,92%	(+23,36%)

Az 1.2. feladat alapját a

m

szh

segít magán

pomoći sebi

vonzat variánsai képezik. A magyar, illetve a szerbhorvát feladatlapon két-két variáns szerepelt:

(a) Semmiképp sem tudott magán segíteni.

(b) *Semmiképp sem tudott magának segíteni.

(a) *Nije umela na sebe da pomogne.

(b) Nije umela sebi da pomogne.

A magyar nyelvű feladatlap eredménye variánsok szerint:

(a)

A2 csoport	100,00%	(+15,84%)
B2 csoport	94,08%	(-0,15%)

(b)

A2 csoport	18,18%	(-7,56%)
B2 csoport	34,55%	(+11,47%)

A szerbhorvát nyelvű feladatlap eredménye variánsok szerint:

(a)		
A2 csoport	0,00%	(—)
B2 csoport	24,96%	(+24,96%)
(b)		
A2 csoport	100,00%	(—)
B2 csoport	82,56%	(—17,44%)

Az 1.3. feladatlap alapját a *törődik* ige és a *kutya* névszó realizációján létrejött vonzat képezi.

<i>m</i>	<i>szh</i>
törődik a kutyával	brinuti se o psu brinuti se za psa

A magyar, illetve a szerbhorvát feladatlap variánsai:

- (a) *Kutyájáért nem sokat törődik.
- (b) Kutyájával nem sokat törődik.
- (c) *Kutyájáról nem sokat törődik.
- (a) O psu se mnog ne brine.
- (b) *Sa psom se mnogo ne brine.
- (c) Za psa se mnogo ne brine.

A magyar nyelvű feladatlap eredménye variánsok szerint:

(a)		
A2 csoport	0,00%	(—2,97%)
B2 csoport	1,92%	(+1,92%)
(b)		
A2 csoport	81,81%	(+14,48%)
B2 csoport	94,08%	(+34,47%)
(c)		
A2 csoport	36,36%	(— 8,19%)
B2 csoport	11,52%	(—30,79%)

A szerbhorvát nyelvű feladatlap eredménye variánsok szerint:

(a)		
A2 csoport	100,00%	(+33,69%)
B2 csoport	49,92%	(+ 6,44%)

(b)	
A2 csoport	0,00% (— 3,16%)
B2 csoport	36,48% (+34,31%)

(c)	
A2 csoport	63,63% (— 7,95%)
B2 csoport	44,16% (—25,41%)

2. feladatcsoport

Az igének e csoportban is határozói vonzata van. A két nyelv közötti szerkezeti különbségeket ez esetben az igekötő, illetve prefixum és a névszói tényező egyeztetése terén jelentkező eltérések okozzák.

A 2.1. példában a *rákiált* ige és a *gyerek* névszó vonzat formájában a következőképpen aktualizálódik:

<i>m</i>	<i>szh</i>
rákiált a gyerekre	podviknuti na dete

A kérdőívek a következő variánsokat tartalmazták:

- (a) Rákiáltottam a gyerekre.
- (b) *Rákiáltottam a gyerekeknek.
- (a) Viknula je na dete.
- (b) *Podviknula je na dete.
- (c) Podviknula je detetu.

A magyar nyelvű feladatlap eredménye variánsok szerint:

(a)	
A2 csoport	100% (+ 0,99%)
B2 csoport	100% (+ 1,92%)

(b)	
A2 csoport	0,00% (— 0,99%)
B2 csoport	0,00% (— 3,85%)

A szerbhorvát nyelvű feladatlap eredménye variánsok szerint:

(a)	
A2 csoport	100,00% (+ 8,42%)
B2 csoport	72,96% (—16,17%)

(b)	
A2 csoport	27,27% (+16,16%)
B2 csoport	32,64% (+30,47%)

(c)

A2 csoport	27,27% (+12,53%)
B2 csoport	40,32% (+31,62%)

A 2.2. feladatban a *hozzászokik* ige és a *vonat* főnév a következőképpen aktualizálódnak:

<i>m</i>	<i>szh</i>
hozzászokik a vonalaihoz	privikavati se na linije
	privikavati se linijama

A kérdőívek a következő variánsokat tartalmazták:

- (a) Hozzászoktak a híd harmonikus vonalaihoz.
- (b) *Hozzászoktak a híd harmonikus vonalaira.
- (a) Privikavale su se na skladne linije mosta.
- (b) Privikavale su se skladnim linijama mosta.

A magyar nyelvű feladatlap eredménye variánsok szerint:

(a)

A2 csoport	90,90% (+40,49%)
B2 csoport	100,00% (+34,62%)

(b)

A2 csoport	9,09% (—32,49%)
B2 csoport	0,00% (—34,61%)

A szerbhorvát nyelvű feladatlap eredménye variánsok szerint:

(a)

A2 csoport	54,45% (— 2,30%)
B2 csoport	19,20% (—48,19%)

(b)

A2 csoport	63,63% (+ 7,84%)
B2 csoport	82,56% (+45,60%)

A 2.3. példa esetében a szerbhorvát *propasti* ige átvitt értelemben használatos, vagyis nem helyviszonyra utal. A magyar nyelvben a *beleigekítő* oksági mozzanattal egészíti ki a *pusztul* ige alapjelentését.

<i>m</i>	<i>szh</i>
belepusztul az öntözésbe	propasti od polivanja
elpusztul az öntözés miatt	propasti zbog polivanja

A feladatlapok a következő variánsokat tartalmazták:

- (a) *A dísznövény belepusztult a sok öntözés miatt.
- (b) A dísznövény belepusztult a sok öntözésbe.
- (c) A dísznövény elpusztult a sok öntözés miatt.
- (a) Ukrasna biljka je propala zbog silnog polivanja.
- (b) Ukrasna biljka je propala od silnog polivanja.
- (c) *Ukrasna biljka je propala u silnom polivanju.

A magyar nyelvű feladatlap eredménye variánsok szerint:

(a)	
A2 csoport	18,18% (+ 9,27%)
B2 csoport	3,84% (+ 3,84%)
(b)	
A2 csoport	54,54% (+23,85%)
B2 csoport	71,04% (+38,35%)
(c)	
A2 csoport	100,00% (+20,79%)
B2 csoport	92,16% (+11,39%)

A szerbhorvát nyelvű feladatlap eredménye variánsok szerint:

(a)	
A2 csoport	100,00% (+43,16%)
B2 csoport	53,76% (+ 3,76%)
(b)	
A2 csoport	90,90% (+22,48%)
B2 csoport	49,92% — 4,43%)
(c)	
A2 csoport	18,18% (+ 4,50%)
B2 csoport	51,84% (+47,49%)

3. feladatcsoport

E feladatcsoport magyar példáiban a vonzat kétféleképpen realizálódhat: határozó és tárgy formájában, míg a szerbhorvátban csak határozói vonzat lehetséges.

A 3.1. példában az *ugat* ige és a *jármű* főnév vonzat formájában a következőképpen aktualizálódik:

<i>m</i>	<i>szh</i>
ugat a járműre	lajati na vozilo
megugatja a járművet	zalajati na vozilo

A feladatlapok a következő variánsokat tartalmazták:

- (a) A kutya megugatta a sok járművet.
- (b) *A kutya megugatott a sok járműre.
- (c) A kutya ugatott a sok járműre.
- (a) Pas je zalajao na vozilo.
- (b) *Pas je nalajao na vozilo.
- (c) Pas je lajao na vozilo.

A magyar nyelvű feladatlap eredménye variánsok szerint:

(a)		
A2 csoport	81,81%	(+34,30%)
B2 csoport	89,30%	(+31,61%)
(b)		
A2 csoport	0,00%	(—)
B2 csoport	0,00%	(—)
(c)		
A2 csoport	90,90%	(+15,65%)
B2 csoport	78,72%	(+ 7,57%)

A szerbhorvát nyelvű feladatlap eredménye variánsok szerint:

(a)		
A2 csoport	63,63%	(+33,10%)
B2 csoport	19,20%	(+ 8,33%)
(b)		
A2 csoport	18,18%	(+13,97%)
B2 csoport	32,64%	(+30,47%)
(c)		
A2 csoport	100,00%	(+10,53%)
B2 csoport	90,24%	(— 1,06%)

A 3.2. példában a *néz* ige és az *érdem* névszó a következőképpen aktualizálódik:

<i>m</i>	<i>szh</i>
néz az érdemre	gledati na zasluge
nézi az érdemet	

Feladatlapjaink a következő variánsokat tartalmazták:

- (a) A szeretet nem nézhet az érdemre.
- (b) A szeretet nem nézheti az érdemet.
- (a) *Ljubav ne može da gleda zasluge.
- (b) Ljubav ne može da gleda na zasluge.

A magyar nyelvű feladatlap eredménye variánsok szerint:

(a)	
A2 csoport	90,90% (+34,47%)
B2 csoport	71,04% (+17,19%)
(b)	
A2 csoport	63,63% (+14,13%)
B2 csoport	69,12% (+13,35%)

A szerbhorvát nyelvű feladatlap eredménye variánsok szerint:

(a)	
A2 csoport	63,63% (+37,31%)
B2 csoport	48,00% (+11,04%)
(b)	
A2 csoport	81,81% (+ 3,92%)
B2 csoport	71,04% (+ 5,82%)

A 3.3. példában az *elér* ige és a *tér* főnév vonzat formájában a következőképpen aktualizálódik:

<i>m</i>	<i>szh</i>
elérte a teret	stigao je do trga
elért a tégig	

Feladatlapjaink a következő variánsokat tartalmazták:

- (a) Már majdnem elérte a teret.
- (b) Már majdnem elért a tégig.
- (a) *Stigao je skoro trg.
- (b) Stigao je skoro do trga.

A magyar nyelvű feladatlap eredménye variánsok szerint:

(a)	
A2 csoport	36,36% (+15,66%)
B2 csoport	57,60% (+30,68%)

(b)	
A2 csoport	100,00% (+13,86%)
B2 csoport	94,08% (+15,23%)

A szerbhorvát nyelvű feladatlap eredménye variánsok szerint:

(a)	
A2 csoport	9,09% (+ 5,93%)
B2 csoport	19,20% (+17,03%)

(b)	
A2 csoport	100,00% (—)
B2 csoport	88,32% (—11,68%)

4. feladatcsoport

E feladatcsoport magyar példái olyan határozói vonzatokat tartalmaznak, amelyek szerbhorvát fordításban tárgyi vonzatként realizálódnak.

A 4.1. példában a *visszaél* ige és a *vendégszeretet* főnév vonzat formájában a következőképpen aktualizálódik:

<i>m</i>	<i>szh</i>
visszaél a vendégszeretettel	zloupotrebiti gostoljublje

A feladatlapok a következő variánsokat tartalmazták:

- (a) *Nem akarom visszaélni a házigazda vendégszeretetését.
- (b) Nem akarok visszaélni a házigazda vendégszeretetével.
- (a) *Ne želim da zloupotrebim sa gostoljubljem domaćina.
- (b) Ne želim da zloupotrebim gostoljublje domaćina.

A magyar nyelvű feladatlap eredménye variánsok szerint:

(a)	
A2 csoport	36,36% (+ 7,65%)
B2 csoport	21,12% (— 1,96%)

(b)	
A2 csoport	90,90% (+15,65%)
B2 csoport	96,00% (+15,23%)

A szerbhorvát nyelvű feladatlap eredménye variánsok szerint:

(a)	
A2 csoport	27,27% (+11,48%)
B2 csoport	39,90% (+33,38%)

(b)	
A2 csoport	90,90% (+ 6,69%)
B2 csoport	72,96% (-16,17%)

A 4.2. példában a *kitér* ige és az *előtt* névutó vonzat formájában a következőképpen aktualizálódik:

<i>m</i>	<i>szh</i>
kitér előle	izbegavati ga

A kérdőívek variánsai a következők voltak:

- (a) Amikor ez fenyegetően feléje közeledett, kitért előle.
- (b) *Amikor ez fenyegetően feléje közeledett, kitérte őt.
- (a) Kad bi joj se ovaj preteći približio, izbegavala ga je.
- (b) *Kad bi joj se ovaj preteći približio, izbegavala je ispred njega.

A magyar nyelvű feladatlap eredménye variánsok szerint:

(a)	
A2 csoport	100,00% (+ 2,97)
B2 csoport	100,00% (+ 3,85%)

(b)	
A2 csoport	0,00% (- 3,85%)
B2 csoport	1,92% (- 1,93%)

A szerbhorvát nyelvű feladatlap eredménye variánsok szerint:

(a)	
A2 csoport	90,90% (az V. füzetben nincs feltüntetve)
B2 csoport	51,84% (-24,25%)

(b)	
A2 csoport	9,09% (- 3,54%)
B2 csoport	55,68% (+40,46%)

A 4.3. példában a *könnyít* ige és a *helyzet* főnév vonzat formájában a következőképpen aktualizálódik:

<i>m</i>	<i>szh</i>
könnyít a helyzetén	olakšati svoj položaj

A feladatlapok a következő variánsokat tartalmazták:

- (a) Ezzel jelentősen könnyített helyzetén.
- (b) *Ezzel jelentősen könnyítette helyzetét.
- (a) *Na taj način olakšala je na svom položaju.
- (b) Na taj način je olakšala svoj položaj.

A magyar nyelvű feladatlap eredménye variánsok szerint:

(a)	
A2 csoport	100,00% ₀ (+15,84% ₀)
B2 csoport	92,16% ₀ (+ 3,70% ₀)

(b)	
A2 csoport	54,54% ₀ (+24,84% ₀)
B2 csoport	72,96% ₀ (+36,42% ₀)

A szerbhorvát nyelvű feladatlap eredménye variánsok szerint:

(a)	
A2 csoport	36,36% ₀ (+28,99% ₀)
B2 csoport	44,16% ₀ (+41,99% ₀)

(b)	
A2 csoport	100,00% ₀ (+ 7,37% ₀)
B2 csoport	78,72% ₀ (—19,11% ₀)

A 4.4. példában a *könyörög* ige és a *gyerek* főnév vonzat formájában a következőképpen aktualizálódik:

<i>m</i>	<i>szh</i>
könyörög a gyerekeknek	preklinjati dete

A feladatlapok a következő variánsokat tartalmazták:

- (a) *A gyereket könyörögte, hogy jöjjön ki.
- (b) A gyerekeknek könyörgött, hogy jöjjön ki.
- (a) *Preklinjala je detetu da izađe.
- (b) Preklinjala je dete da izađe.

A magyar nyelvű feladatlap eredménye variánsok szerint:

(a)	
A2 csoport	0,00% ₀ (— 0,99% ₀)
B2 csoport	0,00% ₀ (—26,09% ₀)

(b)	
A2 csoport	100,00% ₀ (+ 0,98% ₀)
B2 csoport	96,00% ₀ (— 2,08% ₀)

A szerbhorvát nyelvű feladatlap eredménye variánsok szerint:

(a)

A2 csoport	18,18% (+ 8,71%)
B2 csoport	49,92% (+23,83%)

(b)

A2 csoport	81,81% (— 9,77%)
B2 csoport	59,52% (—10,04%)

5. feladatcsoport

Mindkét nyelvben vannak olyan esetek, amikor az igei csoport névszói része mellékmondat formájában is kifejezhető. E lehetőség a két nyelvben azonban nem párhuzamosan adott, vagyis ha az egyik nyelvben a névszói tényező mellékmondat formájában is kifejezhető, ez még nem jelenti azt, hogy ugyanez érvényes a másik nyelvre is.

Az 5.1. példában az *ajánlkozik* ige és a *varrás* főnév kétféleképpen aktualizálódik: közvetlenül az igei csoporton belüli vonzat formájában és mellékmondatként, míg a szerbhorvát megfelelőjében a névszói tényező csak mellékmondat formájában fejezhető ki:

<i>m</i>	<i>szh</i>
ajánlkozik varrásra	nudi se da šije

A feladatlapok a következő variánsokat tartalmazták:

- (a) Felesége ajánlkozik, hogy fehérneműt varr.
- (b) Felesége ajánlkozik fehérnemű varrására.
- (a) Njegova žena nudi se da šije rublje.
- (b) *Njegova žena nudi se za šivenje rublja.
- (c) *Njegova žena nudi se na šivenje rublja.

A magyar nyelvű feladatlap eredménye variánsok szerint:

(a)

A2 csoport	54,54% (+40,86%)
B2 csoport	57,60% (+55,68%)

(b)

A2 csoport	90,90% (+ 2,78%)
B2 csoport	86,40% (—13,60%)

A szerbhorvát nyelvű feladatlap eredménye variánsok szerint:

(a)

A2 csoport	81,81% (+32,34%)
B2 csoport	61,44% (+17,96%)

(b)

A2 csoport	90,90% (+33,01%)
B2 csoport	63,36% (+13,36%)

(c)

A2 csoport	54,54% (+40,86%)
B2 csoport	39,90% (+24,68%)

Az 5.2. példában a *tilt* ige és az *állattartás* főnév közvetlenül képez vonzatot, míg a szerbhorvát nyelvben az igei csoport névszói tényezője külön mellékmondatként realizálódik:

m

eltilt az állattartástól
megtiltja az állattartást

szh

zabranjuje da drži životinje

A feladatlapok a következő variánsokat tartalmazták:

- (a) Az ilyeneknek meg kellene tiltani, hogy állatot tartsanak.
- (b) Az ilyeneket el kellene tiltani az állattartástól.
- (c) Az ilyeneknek meg kellene tiltani az állattartást.
- (a) *Ovakvim ljudima trebalo bi zabraniti držanje životinja.
- (b) Ovakvim ljudima trebalo bi zabraniti da drže životinje.

A magyar nyelvű feladatlap eredménye variánsok szerint:

(a)

A2 csoport	81,81% (+18,44%)
B2 csoport	78,72% (+19,95%)

(b)

A2 csoport	72,72% (+66,78%)
B2 csoport	67,20% (+46,05%)

(c)

A2 csoport	100,00% (+33,66%)
B2 csoport	82,56% (+21,02%)

A szerbhorvát nyelvű feladatlap eredménye variánsok szerint:

(a)

A2 csoport	90,90% (+38,27%)
B2 csoport	55,68% (+27,42%)

(b)

A2 csoport	100,00% (+24,21%)
B2 csoport	80,64% (+ 2,38%)

Az 5.3. példában a *hall* ige és a *csúszás* főnév a következőképpen aktualizálódik:

<i>m</i>	<i>szh</i>
meghallja a csúszást	čuje se klizanje

A feladatlapok a következő variánsokat tartalmazták:

- (a) Hallani lehetett, hogy csúszik az árnyék a fűvön.
- (b) Az árnyékok csúszását is meg lehetett hallani a fűvön.
- (a) Bila je vrela letnja tišina u kojoj se čuje kako senka klizi po travi.
- (b) Bila je vrela letnja tišina u kojoj se čuje klizanje senke po travi.

A magyar nyelvű feladatlap eredménye variánsok szerint:

(a)		
A2 csoport	45,45%	(+12,78%)
B2 csoport	55,68%	(+17,22%)
(b)		
A2 csoport	81,81%	(+12,50%)
B2 csoport	82,56%	(+13,33%)

A szerbhorvát nyelvű feladatlap eredménye variánsok szerint:

(a)		
A2 csoport	72,72%	(+35,88%)
B2 csoport	42,24%	(+ 7,46%)
(b)		
A2 csoport	100,00%	(+25,26%)
B2 csoport	74,88%	(+ 7,49%)

ÖSSZEFOGLALÓ

Összefoglalóként néhány kérdésre kerestünk választ, hasonlóan, mint a bevezetőben említett tanulmány szerzői.

I. Milyen százalékarányban döntenek az egyes csoportok az adott variánsok mellett abban az esetben, ha szerbhorvát—magyar vonatkozásban az ekvivalens példák egyike szerkezetileg azonos, a másik pedig különböző? Zárójelben az V. füzet eredményei láthatók.

Az 1.1. feladat (b) variánsai szerkezetileg azonosak, az (a) variánsok különböznek egymástól.

	A2	B2
m (b)	100% (97%)	97% (90%)
szh (b)	100% (82%)	42% (65%)
szh (a)	36% (39%)	42% (24%)

A 2.3. feladatban a magyar példa (c) variánsa és a szerbhorvát példa (a) variáns szerkezetileg azonos, nem áll fenn viszont szerkezeti megfelelés a szerbhorvát (b) és a magyar (b) variáns között.

	A2	B2
m (c)	100% (79%)	92% (81%)
szh (a)	100% (57%)	53% (50%)
m (b)	54% (31%)	71% (33%)
szh (b)	91% (68%)	50% (54%)

A 3.1. feladatban a (c) variánsok szerkezetileg azonosak, az (a) variánsok pedig különböznek.

	A2	B2
m (c)	91% (75%)	79% (71%)
szh (c)	100% (89%)	90% (91%)
m (a)	82% (48%)	89% (58%)
szh (a)	64% (31%)	19% (11%)

A 3.2. feladatban a magyar példa (a) variánsa és a szerbhorvát példa (b) variánsa szerkezetileg azonos, míg a magyar példa (b) variánsa szerkezetileg különböző.

	A2	B2
m (a)	91% (56%)	71% (54%)
szh (b)	82% (78%)	71% (65%)
r. (b)	64% (50%)	69% (56%)

A 3.3. feladatban a (b) variánsok szerkezetileg azonosak, míg a magyar (a) variáns különböző.

	A2	B2
m (b)	100% (86%)	94% (79%)
szh (b)	100% (97%)	88% (100%)
m (a)	36% (21%)	57% (27%)

Az 5.2. feladatban a magyar példa (a) variánsa és a szerbhorvát példa (b) variánsa szerkezetileg azonos, míg a magyar (c) variáns szerkezetileg különböző.

	A2	B2
m (a)	82% (63%)	79% (56%)
szh (b)	100% (76%)	80% (78%)
m (c)	100% (66%)	82% (62%)

Ebből az összehasonlításból látható a következő:

— azokban az esetekben, ha csupán az egyik nyelvben adott 2 vagy 3 helyes példa (1.1., 2.3., 3.1., 3.2., 3.3. feladatok), azok a tanulók, akik szerbhorvátul jobban beszélnek, mindig amellet a variáns mellett döntenek, amelyiknek van helyes szerkezeti megfelelője a másik nyelvben, míg az ugyanilyen feladatnál (5.2.) már nem áll fenn ez az állítás.

A B2 csoport tanulói nem így választottak az 1.1., 2.3. feladatoknál, illetve kissé nagyobb az eltérés a 3.1. feladatnál is.

— abban az esetben, ha mindkét nyelvben több helyes megoldás lehetséges (2.3. és 3.1. feladat), a kétnyelvű tanulók amellet a magyar variáns mellett döntenek, amelyiknek van szerbhorvát szerkezeti megfelelője. A magyar szerkezeti megfelelővel rendelkező szerbhorvát példák esetében ugyanilyen tendencia tapasztalható az 1.1., 2.3., 3.1., 3.3. feladatoknál.

II. Mely esetekben érezhető szerbhorvát hatás a magyar, illetve magyar hatás a szerbhorvát igei csoportban?

— szerbhorvát hatás az A2 és B2 csoportnál:

*Semmiképp sem tudott magának segíteni.

(A2 csoport 18% — B2 csoport 34%)

*Nem akarom visszaélni a házigazda vendégszeretetét.

(A2 csoport 36% — B2 csoport 21%)

*Ezzel jelentősen könnyítette helyzetét.

(A2 csoport 55% — B2 csoport 73%)

— szerbhorvát hatás a szerbhorvátul jobban tudók csoportjában:

*Kutyájáról nem sokat törődik.

(A2 csoport 36% — B2 csoport 11%)

*A dísznövény belepusztult a sok öntözés miatt.

(A2 csoport 18% — B2 csoport 4%)

*Hozzászórtak a híd harmonikus vonalaira.

(A2 csoport 9% — B2 csoport 0%)

— magyar hatás mindkét csoportnál:

*Podviknula je na dete.

(A2 csoport 27% — B2 csoport 33%)

*Ne želim da zloupotrebim sa gostoljubljem domaćina.

(A2 csoport 27% — B2 csoport 40%)

*Na taj način olakšala je na svom položaju.

(A2 csoport 36% — B2 csoport 44%)

— magyar hatás szerbhorvátul kevésbé tudóknál:

*Neprekidno se opijao da ne bi morao pogledati u oči sa svojim stvarnim stanjem.

(A2 csoport 18% — B2 csoport 42%)

*Nije umela na sebe da pomogne.

(A2 csoport 0% — B2 csoport 25%)

*Sa psom se mnogo ne brine.

(A2 csoport 0% — B2 csoport 36%)

*Ukrasna biljka je propala u silnom polivanju.

(A2 csoport 18% — B2 csoport 52%)

*Pas je nalajao na vozilo.

(A2 csoport 18% — B2 csoport 33%)

*Stigao je skoro trg.

(A2 csoport 9% — B2 csoport 19%)

*Kad bi joj se ovaj preteći približio, izbegavala je ispred njega.

(A2 csoport 9% — B2 csoport 56%)

*Preklinjala je detetu da izađe.

(A2 csoport 18% — B2 csoport 50%)

— magyar hatás szerbhorvátul jobban beszélőknél:

*Ljubav ne može da gleda zasluge.

(A2 csoport 64% — B2 csoport 48%)

*Njegova žena nudi se za šivenje rublja.

(A2 csoport 91% — B2 csoport 63%)

*Njegova žena nudi se na šivenje rublja.

(A2 csoport 55% — B2 csoport 40%)

*Ovakvim ljudima trebalo bi zabraniti držanje životinja.

(A2 csoport 91% — B2 csoport 56%)

III. A helytelen variánsok gyakoriságának mutatója

— a kérdezetteknek kevesebb, mint 5 százaléka döntött az alábbi helytelen variánsok mellett:

*magyar nyelvű példák:

*Szüntelenül kábítja magát, hogy ne kelljen szembenéznie való állapotának.

*Kutyájáért nem sokat törődik.

*Amikor ez fenyegetően feléje közeledett, kitérte őt.

szerbhorvát nyelvű példák közül mindegyik többször fordul elő.

— a kérdezetteknek 5—20 százaléka döntött az alábbi helytelen variánsok mellett:

magyar nyelvű példák:

*Hozzászoktak a híd harmonikus vonalaira.

szerbhorvát nyelvű példák közül mindegyik nagyobb gyakoriságú.

— a kérdezetteknek több, mint 20 százaléka döntött az alábbi helytelen variánsok mellett:

magyar nyelvű példák:

- *Semmiképp sem tudott magának segíteni.
- *Kutyájáról nem sokat törődik.
- *A dísznövény belepusztult a sok öntözés miatt.
- *Nem akarom visszaélni a háziak vendégszeretétét.
- *Ezzel jelentősen könnyítette helyzetét.

Az összes szerbhorvát nyelvű helytelen variánsok ebbe a kategóriába tartoznak.

A következő magyar nyelvű helytelen variánsok mellett senki sem döntött:

- *Rákiáltottam a gyerekeknek.
- *A kutya megugatott a sok járműre.
- *A gyereket könyörögte, hogy jöjjön ki.

* * *

Az igevonzatok tárgykörében végzett vizsgálódásunkból kikövetkeztethető, hogy a szerbhorvát igei csoportnak a magyar igei csoportra gyakorolt hatása kisebb azokban az esetekben, ha a helyes magyar megfelelő igekötős ige, illetve az interferencia nagyobb abban az esetben, ha a helyes és a helytelen példa csak az igekötő megléte, illetve hiánya tekintetében különbözik egymástól, mint akkor, ha a helyes és a helytelen példa között eset tekintetében is különbség van.

A gyakorló pedagógus, aki e kontrasztív kutatást végezte, elmondhatja, hogy azoknál a tanulóknál kell türelmesebbnek lennünk a vonzat (bár nem ilyen grammatikai kategóriával operálva) magyarázásakor, akik igen hajlamosak a csak anyanyelvről való fordításra más nyelv használatakor. A szerkezeti egyezések helyes megfelelését hasznosan tudjuk alkalmazni, míg az eltérések hosszás gyakoroltatást igényelnek. Szerintünk a kontrasztív kutatások eredményeiből levont következtetéseknek a szerbhorvát, illetve a magyar nyelv mint a társadalmi környezet nyelve tankönyvben való szerepeltetését eredménnyel hasznosítanák tanulóink is, magunk is.

REZIME

KONTRASTIVNA ISTRAŽIVANJA REKCIJSKIH ODNOSA U GLAGOLSKIM SINTAGMAMA MAĐARSKOG I SRPSKOHRVATSKOG JEZIKA

Autor je testirao 76 učenika jedne apatinske srednje škole, kojima je svima maternji jezik mađarski, ali koji nisu iz istoga mesta, nití sa istim komunikacijskim navikama, mogućnostima.

Testiranje je vršeno na oba jezika i pri utvrđivanju kategorija učenika uzeto je u obzir vreme kada su počeli učiti srpskohrvatski jezik, u čijem društvu upotrebljavaju srpskohrvatski i mađarski jezik, na kojim jezicima primaju informacije.

Autor je uporedio svoje rezultate sa rezultatima koji su objavljeni u petoj svesci Kontrastivne gramatike srpskohrvatskog i mađarskog jezika.

Posle upoređivanja izveo je zaključak da se interferencija češće javlja kod onih ispitanika koji su skloni prevođenju sa maternjeg jezika kada treba da je koriste jezikom sredine, a manje se javlja u slučajevima kada se sintagme oba jezika slažu u strukturi.

Autor je mišljenja da bi zaključke kontrastivnih istraživanja trebalo primeniti pri sastavljanju udžbenika za jezike društvene sredine.

S U M M A R Y

CONTRASTIVE INVESTIGATIONS OF REQUIRED CASE-INFLECTION IN SERBOCROATIAN AND HUNGARIAN VERBAL PHRASES

In this paper the results of testing the use of required case-inflection in Serbocroatian and Hungarian verbal phrases have been presented and discussed. Pupils at the age of 14—16, attending a school in Appatin (a small town in Vojvodina) have been tested. The data have been compared to the data obtained by using the same questionnaire in a secondary school in Novi Sad (the capital of Vojvodina).

